

Оптимістичні трагедії 79-го Венеціанського кінофестивалю

Юлій Швеуць

Дівчина в «патріархальному суспільстві» знову в центрі фестивальної уваги. Володар минулорічного «Золотого лева» – фільм «Подія» режисерки Одрі Діван – описав стосунки французької студентки з «дорослим світом», коли в дофеміністичній країні (дія розгорталась у 1963-му році) закон забороняв аборти. Дві основні нагороди цього горічного фестивалю – «Золотий лев» і Гран-прі («Срібний лев») – журі під головуванням американки Джуліанни Мур також віддало темі жіночого «активізму», втіленому на екрані жінками-режисерками. Цей «гендерний ідеал» посунув навіть «гендерний баланс» арт-програми, в якій авторами лише 21-го з 213-ти експонатів сучасного мистецтва стали чоловіки – мабуть, сильній половині все менше довіряють. Втім, якщо відкинути статистику, підсумки кіноконкурсу викликають оптимізм.

У фокусі найменш очевидного претендента на перемогу – єдиної в конкурсі документальної картини «Вся краса і кровопролиття» Лори Пойтрас («Золотий лев») – боротьба американки Нан Голдін із фармацевтичним гігантом, котрий своїм «знеболювальним» викликав сумнозвісну «опійну епідемію» у США в 2000-х роках (яка вбила більше американців, ніж їх загинуло в той час в автокатастрофах). Фотограф та активістка Голдін у протиборстві з сім'єю Саклерів (вони були ще й значними меценатами в галузі мистецтва) отримала часткову перемогу: репутація сім'ї була зруйнована, більшість музеїв і галерей відмовились від співробітництва з її представниками¹. Фільм навряд чи здобув би головну нагороду у конкурсі, якби не радикально-демонстративне дистанціювання його авторки від умовностей «високого мистецтва».

Французька судова драма «Сент-Омер» дебютантки в ігровому кіно Аліс Діоп («Срібний лев») досліджує природу лукавства. Дія відбувається в однойменному містечку на півночі Франції. Жінка з Сенегалу вбила свою однорічну

дитину, залишивши її на нічному пляжі під час припливу. Письменниця Рама прямує в провінцію, аби «спробувати зрозуміти» мотиви сенегальської Медеї. Режисерка не приймає правду жодної зі сторін і нікого не засуджує. Тим більше, що неможливо точно визначити міру щирості, розумної й освіченої жінки, яка, хоча й вивчала в університеті філософію, пояснила свої нетривіальні дії навіюванням та чаклунством. Згадаємо, що пан Мерсо зі «Стороннього» Альбера Камю у схожій ситуації пояснив вбивство араба чіткіше – тим, що сонце «пекло немилосердно» – й отримав смертний вирок. В перелицьованому сюжеті класичної екзистенційної трагедії режисерка вирішила не озвучувати глядачам рішення суду. Її більше цікавили жіночі долі, які в цій стрічці віддзеркалюються одна в одній. А особливо – та тонка інтонація, з якою сучасні Медеї, випробовуючи толерантність суспільства, відвойовують екзистенційну свободу, час від часу віднімаючи свободу й життя «інших».

Аліс Діоп із фільмом «Ми» – переможцем конкурсу «Зустрічі» минулорічної Берлінале – вже вивчала соціальний зріз суспільства, яке проживає на околиці французької столиці. Стрічка розповідала про вавилонське змішування корінних мешканців з армією мігрантів і про величезну дистанцію між частинами суспільства. В напружено-мирному сусідстві було багато парадоксального, однак, розумний соціальний компроміс, а не протистояння було лейтмотивом тієї стрічки. В новій роботі Діоп також воліє не розставляти акценти.

Справжньою фавориткою 79-го Венеціанського МКФ – володаркою кубка Вольпі за найкращу жіночу роль – стала Кейт Бланшетт – мабуть, найкраща голлівудська акторка сьогодення, яка створила багатий на суперечності й тонко нюансований образ диригентки, яка знаходить опертя в прийомній дочці («Тар», режисер Тодд Філд). Натхненну роботу Коліна Фаррелла у патріотичній драмі «Банши Іншерина» було відзначено кубком Вольпі за найкращу чоловічу роль. Мартін Макдона – режисер і драматург цього наповненого гумором неочікувано ніжного фільму про двох ворогуючих друзів – отримав цілком заслужений приз за найкращий сценарій. Спеціальним призом журі

¹ Цікаво, що через прохолодні відносини з американськими спецслужбами після дебюту «Моя країна, моя країна» (2006) Лора Пойтрас нині живе в Німеччині. Серія її інтерв'ю з перебіжчиком Сноуденом («Правда Сноудена», 2014), котрий розкрив глобальний характер стеження АНБ за мільйонами людей на планеті, позбавила режисерку батьківщини.

було нагороджено іранського режисера Джафара Панахі, який перебуває у в'язниці. Його стрічка «Нема ведмедів» – про жагу любові, свободи та переходу кордонів – у прямому та алегоричному смислах. А за видатний вклад в кіномистецтво «Золотого лева» отримала актриса Катрін Денев та режисер і сценарист Пол Шредер.

Жанрово-тематична амплітуда фільмів (23 представлено в основному конкурсі), як завжди, вражала. Вишукана автобіографічна стрічка Алехандро Гонсалеса Іньярриту, розказана мовою снів, як і позаконкурсний серіал «Королівство. Вихід» Ларса фон Трієра, в котрий раз засвідчили талант і геніальність режисерів. Сімейна комедія на тлі катастрофи «Білий шум» Ноа Баумбаха не у всіх викликала захоплення, однак, як завжди чітко продемонструвала інтелект автора. Монументальна «Блондинка» Ендрю Домініка про боротьбу Мерилін Монро з самою собою показала переконливу акторську роботу перспективної Анни де Армас (яку глядачі пам'ятають за останнім фільмом про Джеймса Бонда). Викликала певний інтерес соціокультурна притча «Кит» Дарена Аронофскі про викладача літературної майстерності, якого з'їдає ожиріння. Як найбільший фестивальний казус можна згадати love story «Разом з кістками» Луки Гуаданьїно (приз за найкращу режисуру) про молодого канибала та його подругу, які подорожують Америкою восьмидесятих. Через крайній натуралізм цей треш навряд чи комусь сподобається, хоча його персонажі аргументують потяг до людської плоті «неочевидною формою» соціального протесту.

Із трьох² українських фільмів – «власне українським» виявився лише «Люксембург...» Антоніо Лукіча у програмі «Горизонти». На тлі виступу українського Президента, «Дня України» у Венеції, радості нашої присутності на Бієнале та підвищеної світової уваги до всього українського – «національний продукт» ні нагороди, ні найменшої фестивальної уваги не здобув. Якщо минулого року жорсткий «Носоріг» Олега Сенцова (через ухил в жанровість) та похмурий «Відблиск» Валентина Васяновича (через повтор успішної «Атлантиди») не були відзначені – вони все ж впевнено трималися в художньо-емоційному європейському полі. Цього року накачана застоєм повітрям одноманітна «українська комедія» Лукіча (коктейль із руд-муві та бродячого сюжету пошуку близнюками свого батька) сильно програє. А міцно зашитий в її тілі дурнувятий «активізм» у парі з культурно-інтелектуальною неспроможністю «типового українця» зводить нанівець наші бажання бути поміченими. Питання – навіщо окремі режисери своїми умоглядно-почварними «українськими характерами» й «українськими ситуаціями» нас і європейців катують, – залишається відкритим.

Кейт Бланшет у фільмі «Тар». Режисер Тодд Філд. Німеччина, США, 2022.

Кадр з фільму «Вся краса і кровопролиття». Режисерка Лора Пойтрас. США, 2022.

Брендан Глісон і Колін Фаррелл у фільмі «Банші Інішеріна». Режисер Мартін Макдона. Ірландія, США, Великобританія, 2022.

² Два інші – позаконкурсні: документальна «Свобода в огні» ізраїльсько-американського режисера Євгена Афінеєвського та змонтований з кадрів радянської кінохроніки пропагандистський «Київський процес» мешканця Берліна Сергія Лозниці.